

tilløb. Det er blevet en bog for fuldbefarne, men selv de bør vel afvente afslutningsbindet?

En af vanskelighederne ligger formentlig i, at »hovedvægten i dette værk (lægges) på de to sidste århundreders historie, fordi de rummer de mest direkte forudsætninger for at forstå vor egen tid og derfor må føles mest vedkommende« (s. 31 f.). Ræsonnementet er i sig selv højest betænkeligt, men forf. følger på dette punkt kun øjeblikkelige strømninger. Hans fremstilling kan næppe siges helt fri for at være imponeret af de sidste århundreders iøjnefaldende resultater, men han fremhæver her tillige som noget fundamentalt denne periodes forcerede tempo, menneskets suveræne beherskelse af sine omgivelser, parret med strukturelle grænser og valgmuligheder. Det er givetvis rigtigt, at vi befinder os i en strukturel opbrudssituation, hvis grænser og løsninger ingen kan forudse. Forf.s betoning af sammenhængen mellem struktur og begivenhed må da vel også opfattes som bogens budskab: Advarslen mod at vælge katastrofen.

E. Ladewig Petersen

OLDTID, MIDDELALDER OG NYERE TID

ØYSTEIN JOHANSEN: Metallfunnene i Østnorsk Bronsealder. Oslo, Universitetets Oldsakssamlings Skrifter, Ny Rekke nr. 4. 1981. 202 sider, 33 plancher.

Fra den indre Oslofjords afvandingsområde kendes 228 broncer, flest fra yngre bronzealders midte. Bogens formål er at undersøge, om 1. Østlandet er en del af den sydiskandinaviske bronzealderkultur? 2. hvorfor området er så meget metalfattigere end Sydiskandinavien? Et væsentligt problem i norsk bronzealderforskning er det, at man kun i visse dele af landet kan tale om en bronzealderkultur, i størstedelen af Norge bruges begrebet bronzealder kun i kronologisk forstand. Forfatteren påviser en markant parallellitet i de repræsenterede typer, i udvalget, i forandringerne både numerisk og kronologisk, i forskydningen af tyngdepunktet østpå i yngre bronzealder og i den lokale produktion baseret på omstøbning af indførte færdigvarer. Også fundforholdene svarer til Sydiskandinavien (desværre er mere end 50% af fundene uden kontekster). Gravfundene stammer efter mellem- og norddiskandinaviske skik fra røser, i Sydiskandinavien fra jordhøje. I depotfundene findes en markant gruppe fra bronzealderens slutning, som ikke modsvares i Sydiskandinavien. – Forskellen mellem Sydiskandinavien og Østnorge er mere i kvantitet end i væsen. Østnorge har en relativt langt fattigere metalkultur, 2,4 bronze pr. km² (exakt) mod 461 (løst vurderet) i Sydiskandinavien. Af landbrugsjord går der 48,2 broncer pr. tusind km² i Norge mod 658 i Sydiskandinavien. De østnorske broncer menes at være geografisk og numerisk repræsentative og sammenligningen med Sydiskandinavien derfor pålidelig.

Den norske metalfattigdom forklares ved, at mulighederne for at skaffe et produktionsoverskud var så langt ringere i Norge end i Sydiskandinavien. – Fundfordelingen klumper sig iøjnefaldende i 12 områder, hvor der formodes at have været et produktionsoverskud, som muliggjorde erhvervelsen af broncer i bytte for skind og huder, som led i statushævdelsen hos de lokale høvdinge. Det

erhvervsøkonomiske grundlag for høvdingene var kun til stede i de få områder, hvor broncerne kendes.

Bogen er et led i den nyorientering mod antropologisk tænkning, som *Jørgen Jensens socialhistorie* fra 1979 herhjemme er det bedste eksempel på. Pilles høvdingedømmet fra, og betvivles de (traditionelle) byttevarer, bliver der dog en grundig og velargumenteret vurdering af et skandinavisk marginalområde tilbage, en vurdering, som også er interessant for os forvante sydsandinaver. Repræsentativitetsundersøgelsen føjer sig til en lille række nye kildekritiske studier af det arkæologiske materiale, som viser, at arkæologerne endelig er ved at fatte repræsentativitets-problemets alvor.

Henrik Thrane

MATS WIDGREN: Settlement and Farming Systems in the early Iron Age. Stockholm, Stockholm Studies in human Geography 3, 1983.

Mats Widgrens disputats er et nyt led i rækken af Stockholmer-skolens kulturgeografiske indsats, som siden 1960'erne har betydet en så væsentlig fornyelse af forståelsen af navnlig det midtsvenske kulturlandskabs udvikling i jernalderen (herom se Skrifter fra Historisk Institut nr. 27, Odense 1979).

Östergötland er velkendt terræn for den, der har fulgt de seneste års arkæologiske og geografiske undersøgelser, det er sammen med Gotland, Öland og Uppland overrepræsenteret i forhold til de gamle danske provinser. Bogen indledes med en oversigt over den udvikling, som de hidtidige undersøgelser har blotlagt imellem 200 f.Kr. og 1200 A.D., hvorefter undersøgelserne omkring Fläret i det østlige Östergötland fremlægges; det er her, forfatteren har gjort sit feltarbejde. Agrarsystemets afspejlinger i vegetationsudviklingen og forandringer i agrarlandskabets struktur diskuteres herefter med inddragelse af to andre sammenligningsområder. Ved hjælp af de fossile elementer i det nutidige landskab, som takket været landhævningen er bevaret i en for os danskere utrolig grad, rekonstrueres brugsstrukturen i ældre jernalder. En inddeling i enheder af forskellig størrelse postuleres, en håndfuld enkeltgårde opfattes som en »landsbyenhed« med indmark nær gårdene og høslet-enge som udmark. Både ind- og udmarker er markerede af Stengærder. Udover gårde og landsbyer postulerer forfatteren en større territorial enhed, som bestyrede fælles græsgange inden for stengærdesystemet, et kulturelt system som kunne være fælles for flere landsbyer. Ind- og udmarksystemet opstod omkring Kristi fødsel efter en ekspansion i de foregående århundreder. Grundlaget for afhandlingens konklusioner er forfatterens opmålinger af stengærder, snitgrøfter, C14-dateringer og fosfatanalyser samt ikke mindst pollenanalyser; arkæologiske fund er der ikke mange af. Det studerede system dateres i perioden 100-500 A.D. med maksimum i 3.-4. årh., hvor et meget åbent landskab opstod. Trods regression i tiden herefter fortsatte systemet i brug indtil efter år 1000, hvor korndyrkning udvides markant. Stengærdesystemerne blev ændret til de historisk kendte territorialenheder i yngre jernalder, men relikterne af de gamle systemer fik lov at blive indtil vor tid.

Afhandlingen er veldisponeret, bredt anlagt og med et stort baggrundsmateria-